

DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-81-3>
УДК 332.1(510):316.334.3

Кухарик В.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Любитовець О.

студентка,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Kukharyk Viktoriia, Liubytovets Oksana,
Lesya Ukrainka Volyn National University

АНАЛІЗ СТАНУ, ТЕНДЕНЦІЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ПОЗИЦІЇ КИТАЮ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

ANALYSIS OF THE STATE, TRENDS OF ECONOMIC DEVELOPMENT AND CHINA'S POSITION IN THE GLOBAL ECONOMY

Стаття присвячена актуальним питанням аналізу позицій Китаю в глобальній економіці. Основними факторами, що сприяли швидкому економічному зростанню Китаю визначено: великомасштабні капітальні інвестиції, швидке зростання продуктивності, економічні реформи, що призвели до підвищення ефективності економіки, зростання виробництва та збільшення ресурсів для додаткових інвестицій в економіку. Проаналізовано реальне річне зростання ВВП Китаю з 1980–2022 рр. Виявлено, що завдяки своєму величезному активному торговельному балансу за останні кілька років Китай став найбільшим у світі експортером і посідає друге місце серед найбільших світових імпортерів. Відповідно до Звіту про світові інвестиції 2022 ЮНКТАД, США та Китай є основними одержувачами глобальних ПІІ, так і основними їх постачальниками. Оскільки Китай продовжує очолювати глобальне відновлення після несприятливих економічних наслідків пандемії COVID-19, іноземні транснаціональні корпорації подвоюють свої інвестиції в Китай, засновуючи тисячі нових фірм і розширюючи існуючі.

Ключові слова: економічний розвиток, Китай, глобальна економіка, ВВП, прямі іноземні інвестиції.

The paper is devoted to the analysis of China's position in the global economy. China became one of the fastest growing economies in the world since it's opening to foreign trade and investment in 1979. The main factors that contributed to rapid economic growth were defined as: large-scale capital investments, rapid growth in productivity, economic reforms that led to the efficiency increasing of the economy, production growing and resources expanding for additional investments in the economy. The real annual growth of China's GDP from 1980-2022 was analyzed. From 1979 to 2017, China's real GDP grew at an average of almost 10% annually. But the COVID-19 pandemic and the measures taken to contain it caused the biggest slowdown in China's economic growth in 2020, to 2.2%. A comparison of the shares of China and the United States in the world GDP by PPP was made. Accordingly, the conclusion – it was the first case in history when China was the world's largest economy in 2017. It was determined that the United States and China are the two largest economies in the world by both nominal GDP and GDP per PPP (purchasing power parity). The US leads in nominal terms, while China leads in PPP terms, overtaking the US by 39%. Over the past few years China has become the world's largest exporter and ranks second place among the world's largest importers thanks to its huge active trade balance. According to the World Investment Report 2022 of the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), the United States and China are the main recipients of global FDI (foreign direct investments), as well as the main investors. As China continues to lead the global recovery from the adverse economic effects of the COVID-19 pandemic, foreign multinational corporations are doubling their investments in China, establishing thousands of new firms and expanding existing ones. The main recipients of Chinese FDI are Hong Kong, the US, Singapore and Australia. Hong Kong absorbs the largest amount of FDI from China and plays a special role. The distribution of Chinese FDI by sector shows that Chinese investors most prefer investments in leasing and business services, financial services and manufacturing.

Key words: economic development, China, global economy, GDP, foreign direct investment.

Постановка проблеми. Китай, за приблизно чотири десятиліття, перетворився із бідної країни, що розвивається, до великої економічної держави. Із 1979 р. (коли почалися економічні реформи)

до 2017 р. реальний ВВП Китаю зростав із середньорічними темпами майже на 10%. Відповідно до Світового банку, Китай «зазнав найшвидшого сталого зростання великої економіки в історії –

і понад 800 млн. людей вирвали з бідності». Пандемія COVID-19 і заходи, вжиті для її стримування, спровокували у 2020 р. найбільше сповільнення економічного зростання Китаю – до 2,2%. Таким чином, через появу нових викликів глобалізації ряд питань сучасного економічного розвитку Китаю вимагають подальшого аналізу і вироблення заходів щодо відповідного реагування на зміну світових реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на стрімкий розвиток Китаю, негативний вплив пандемії COVID-19, дослідження вищезазначеної проблематики в останні роки є актуальним як серед зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Так, Хун Цзян та Йоганн Петер Мурманн досліджують прогрес Китаю на шляху набуття статусу цифрового гіганта у сфері електронної комерції та Інтернет-послуг [12, с. 791]. Герасимчук В.Г., досліджуючи Китай, робить висновок що торгово-економічна політика КНР придбала наступальні обриси на шляху «Глобалізації 2.0» у процесі реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях» [20, с. 79]. Бровко А.Г., вважає, що модернізація економіки КНР дає всі шанси державі стати світовим лідером у недалекому майбутньому [19, с. 66]. Рябець, Н. М., у своїх працях здійснює аналіз розвитку цифрової економіки Китаю, та стверджує, що Китай може стати справжнім лідером в сфері інновацій, конкуруючи з розвиненими країнами [21, с. 124].

Мета статті полягає у дослідженні стану, тенденції економічного розвитку та позиції Китаю в глобальній економіці.

Виклад основного матеріалу. Швидке економічне зростання Китаю пояснюється такими основними факторами: великомасштабними капітальними інвестиціями (які фінансуються за рахунок великих внутрішніх заощаджень та іноземних інвестицій); швидким зростанням продуктивності та економічними реформами, що призвели до підвищення ефективності економіки, зростання виробництва та збільшення ресурсів для додаткових інвестицій в економіку. Після запровадження економічних реформ економіка Китаю зростала значно швидше. Так, з 1979 по 2018 рр. реальний ВВП Китаю в середньому становив 9,5% (рис. 1).

Уповільнення світової економіки, яке почалося в 2008 р., мало значний вплив на економіку Китаю – зростання реального ВВП у 2008 р. впало до 6,8%. У відповідь китайський уряд запровадив пакет економічних стимулів у розмірі 586 млрд. дол. США, спрямований на фінансування інфраструктури та пом'якшення монетарної політики для збільшення банківського кредитування. З 2008 по 2010 рр. зростання реального ВВП Китаю становило в середньому 9,7% [7]. За 2022 р. економіка Китаю зросла на 3,0%, і ставши другим найповільнішим темпом з 1976 р. на тлі впливу політики нульового поширення COVID-19 в Пекіні [3]. Відповідно до прогнозів МВФ, ВВП Китаю збільшуватиметься в середньому приблизно на 4% до 2027 р., а протягом наступних 10 років сповільниться до 3% [13].

Порівняємо частки Китаю та США у світовому ВВП за ПКС (паритетом купівельної спроможності). Так, частка Китаю зросла з 2,3% у 1980 р.

Рис. 1. Реальне річне зростання ВВП Китаю, 1980–2022 рр. і прогноз до 2027 р.

Джерело: [16]

до приблизно 18,3% у 2017 р., тоді як частка США у світовому ВВП за ПКС впала з 24,3% до приблизно 15,3%. Це був не перший випадок в історії, коли Китай був найбільшою економікою світу. Економічне піднесення Китаю як найбільшої економіки світу було вражаючим, особливо враховуючи, що в 1980 р. ВВП Китаю за ПКС становило лише 1/10 від ВВП США. МВФ прогнозує, що до 2024 р. економіка Китаю буде на 56% більшою, ніж економіка США на основі ПКС [7; 16].

У табл. 1 наведено порівняння економік Китаю та США за ВВП та ВВП на душу населення у 2022 р.

США та Китай є двома найбільшими економіками у світі як за номінальним ВВП, так і за ВВП за ПКС. США лідирують за номінальним показником, тоді як Китай – за ПКС, обігнавши США на 39%.

З точки зору доходу на душу населення, різниця між цими двома країнами дуже велика, через величезну чисельність населення Китаю, яке більш ніж у чотири рази перевищує населення США. ВВП на душу населення в США в 5,8 і 3,5 разів вищий, ніж у Китаї в номінальному вираженні та ПКС відповідно. У 2022 р. за номінальним ВВП на душу населення США є 7-ю найбагатшою країною у світі, тоді як

Китай займає 84-е місце, а за ПКС Сполучені Штати посідають 8 місце, а Китай – 93-е місце [14; 15].

Аналізуючи економічну потужність країни важливо виокремити частку секторів у ВВП. Так, на рис. 2 відображено структуру ВВП КНР.

Аналіз рис. 2 свідчить, що з 2012 р. домінуюче положення в структурі ВВП займає сфера послуг (45,5% – у 2012 р.), частка третинного сектору поступово зростає протягом 2012-2020 рр. (54,5% – у 2020 р.), тоді як у 2021-2022 рр. спостерігаємо скорочення до 52,8 % у 2022 р., що пов'язано із пандемією COVID-19 і заходами, вжитими для її стримування. Секторальна структура ВВП Китаю в 2022 р. є такою – первинний сектор 7,3%, вторинний сектор становив 39,9%, третинний – 52,8%. Дані рис. 2 свідчать, що із кожним роком відбувається зменшення частки первинного й вторинного сектору економіки, та збільшення третинного сектору [10]. Відповідно, можемо зробити висновок, що Китай поступово рухається до третинної цивілізації.

Завдяки своєму величезному активному торговельному балансу за останні кілька років Китай став найбільшим у світі експортером і посідає друге місце серед найбільших світових імпортерів [18].

Таблиця 1

Порівняння економік Китаю та США, 2022 р.

	Китай	США
Номінальний ВВП (млрд. дол. США)	18.32	25.04
ВВП за ПКС (млрд. дол. США)	30.07	25.04
Номінальний ВВП на душу населення (\$)	12 970	75 179
ВВП на душу населення за ПКС (\$)	21 290	75 179

Джерело: [14; 15]

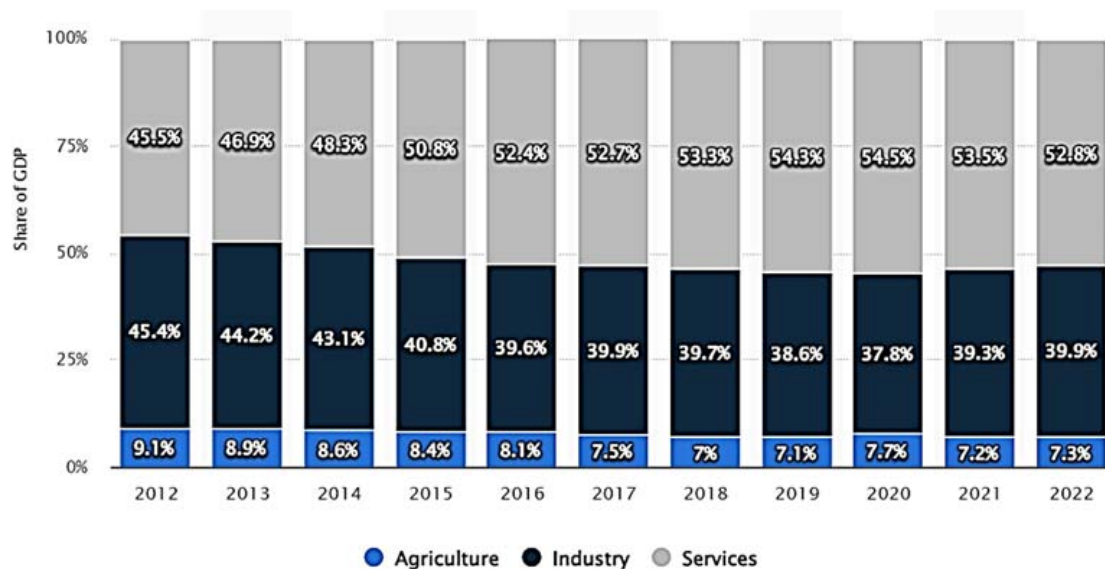

Рис. 2. Структура ВВП КНР за секторами економіки, 2012–2022 рр., %

Джерело: складено авторами за [10]

Незважаючи на сувору політику, країна досить відкрита для зовнішньої торгівлі, яка становила 37% її ВВП у 2022 р. [9].

Торгівля стає все більш важливою частиною економіки Китаю, і є важливим інструментом, який використовується для її модернізації. На рис. 3 наведено динаміку зовнішньої торгівлі Китаю з 2017 по 2021 рр.

Відповідно до даних СОТ, спостерігаємо позитивну динаміку до зростання експорту товарів Китаєм, тоді як відбувалися незначні коливання у динаміці імпорту з 2017 по 2021 рр. Так, у 2021 р. загальний обсяг експорту зріс на 29,9% порівняно з приростом на 3,6% у 2020 р., імпорту зріс на 30,1% після падіння на 1,1% у 2020 р.

Найбільшим торговим партнером Китаю у 2022 р. залишався регіон АСЕАН, на який припадає 15,1% всього імпорту та експорту. Країна також імпортувала найбільшу кількість товарів із АСЕАН, досягнувши 218 млрд. дол. США. ЄС був другим за величиною торговим партнером Китаю із загальним обсягом 586,6 млрд. дол. США, що становило 13,6% всього імпорту та експорту в 2022 р. Найбільшим експортним ринком та третім за величиною торговим партнером Китаю є США: експорт зріс на 10,1% до 331,5 млрд. дол. США), тоді як імпорту зріс лише на 1,3% [8].

Важливою складовою політики відкритості КНР виступає залучення до країни прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Торгові та інвестиційні реформи, які

були проведені в Китаї з початку 1990-х рр. сприяли сплеску ПІІ, що були основним джерелом підвищення продуктивності Китаю та швидкого економічного й торговельного зростання.

Відповідно до Звіту про світові інвестиції (The World Investment Report) 2022 Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), США та Китай є основними одержувачами глобальних ПІІ, так і основними їх постачальниками. У 2021 р. за обсягом відтоку ПІІ США є 1-ю країною у світі, тоді як Китай займає 4-е місце (у 2020 р. була другою після США), найбільшими приймаючими країнами у 2020–2021 рр. теж є США та Китай, які відповідно займають 1-ше та 2-ге місця [17].

Річні надходження ПІІ швидко зросли після відкриття Китаю з приблизно 40 млрд. дол. США у 2000 р. до 124 млрд. дол. США у 2011 р., але згодом темпи зростання впали, причиною чого були високі ринкові обмеження та зростання конкуренції з боку вітчизняних компаній. Щоб покращити інвестиційне середовище, у 2019 р. уряд Китаю видав новий закон про іноземні інвестиції та вжив додаткових заходів для захисту інтересів іноземних інвесторів [11]. Ці заходи сприяли збільшенню надходжень прямих іноземних інвестицій у 2020–2021 рр. У 2021 р. надходження ПІІ до Китаю сягнуло приблизно 181 млрд. дол. США [1]. Зростання ПІІ в Китаї у 2021 р. прискорилося, зрісши на 21% порівняно з 2020 р. Це також стало результатом успішних заходів стримування пандемії [17]. Незважаючи на

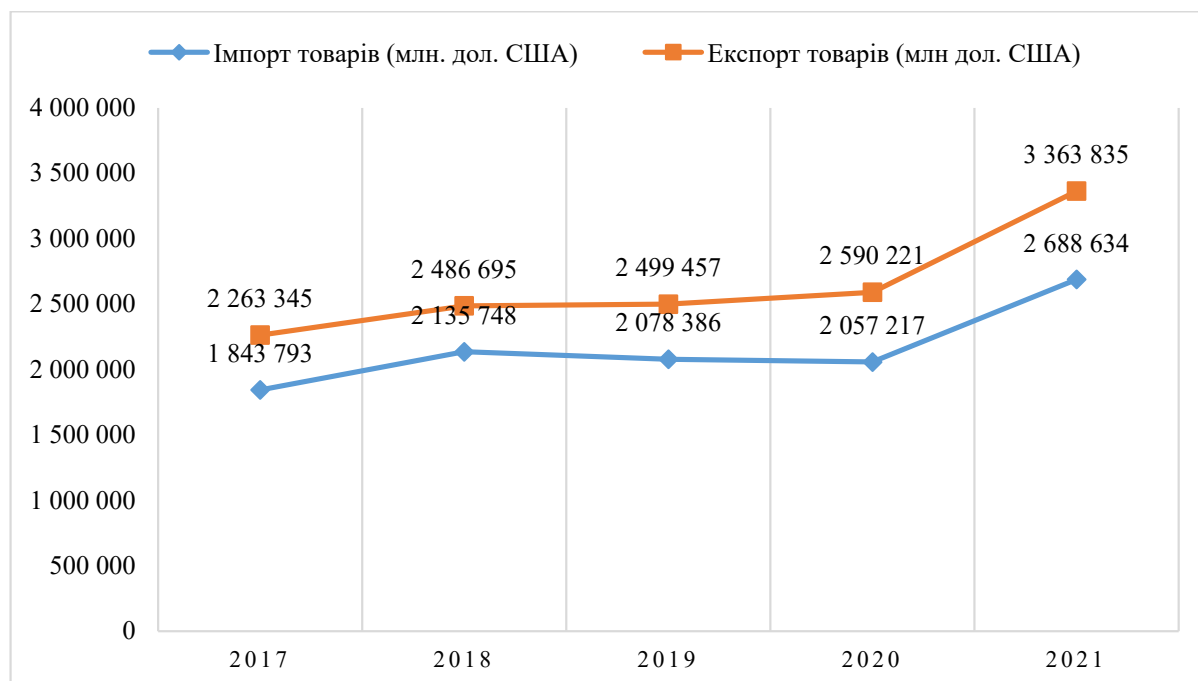

Рис. 3. Динаміка зовнішньої торгівлі Китаю 2017–2021 рр.

Джерело: [4]

економічну та фінансову напругу та низку іноземних обмежень на передачу технологій Китаю, країна продовжує залучати рекордні суми як ПІІ, так і портфельних інвестицій у зареєстровані на біржі китайські акції та державні облигації [5].

Різке скорочення відтоку ПІІ з Китаю спостерігається із 2016 р., причиною цього стало введення урядом країни жорсткіших заходів регулювання для контролю над потоками капіталу. Зростання занепокоєння щодо безпеки в інших країнах також мало вплив на потоки ПІІ з Китаю. У 2021 р. ПІІ з Китаю сягнули приблизно 145,2 млрд. дол. США. Китайські зовнішні ПІІ посіли четверте місце у світі, тоді як світові потоки ПІІ відновилися після пандемії COVID-19 [11].

Інвестування в іноземні фірми або їх придбання розглядається як спосіб для китайських фірм отримати технологію, управлінські навички та часто міжнародно визнані бренди, необхідні для того, щоб допомогти фірмам стати більш конкурентоспроможними у світі [7].

Основні інвестори Китаю залишаються загалом стабільними. Приплив із США та Європи скоротився, але регіональні інвестиції продовжують збільшуватися, оскільки зростають потоки з країн АСЕАН [6]. Основними реципієнтами китайських ПІІ є Гонконг, США, Сінгапур та Австралія. Гонконг поглинає найбільшу кількість ПІІ з Китаю та відіграє особливу роль, враховуючи його сукупний статус міжнародного фінансового центру та китай-

ської спеціальної адміністративної зони, розподіляючи більшу частину інвестованого капіталу Китаю в регіони по всьому світу. Розподіл китайських ПІІ за секторами показує, що китайські інвестори найбільше віддають перевагу інвестиціям у лізинг і бізнес-послуги, фінансові послуги та виробництво [2]. Таким чином, Китай є найбільшим реципієнтом в Азії та провідною країною-інвестором з точки зору відтоку ПІІ.

Висновки. Із початком проведення економічних реформ, введенням лібералізації торгівлі, тобто із відкриттям Китаю для зовнішньої торгівлі та інвестицій, впровадженням реформ вільного ринку в 1979 р. країна була однією із найбільш швидкозростаючих економік світу, так із 1979 р. до 2017 р. реальний ВВП Китаю зростав із середньорічними темпами майже на 10%. Пандемія COVID-19 і заходи, вжиті для її стримування, спровокували у 2020 р. найбільше сповільнення економічного зростання Китаю – до 2,2%, проте це бела єдина економіка, яка зростала. Китай поступово рухається до третинної цивілізації відповідно до секторальної структури ВВП. Завдяки своєму величезному активному торговельному балансу за останні кілька років Китай став найбільшим у світі експортером і посідає друге місце серед найбільших світових імпортерів. Перспективним у подальших дослідженнях є вивчення сучасного економічного розвитку Китаю через появу нових викликів глобалізації, визначення позитивних та негативних наслідків цього процесу.

Список літератури:

1. Annual inflow of foreign direct investment (FDI) to China from 2011 to 2021. URL: <https://www.statista.com/statistics/1016973/china-foreign-direct-investment-inflows>.
2. Annual outflow of foreign direct investment (FDI) from China between 2011 and 2021. URL: <https://www.statista.com/statistics/858019/china-outward-foreign-direct-investment-flows>.
3. China GDP Annual Growth Rate. URL: <https://tradingeconomics.com/china/gdp-growth-annual>.
4. China. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/daily_update_e/trade_profiles/CN_e.pdf.
5. China: foreign investment. URL: <https://country.eiu.com/article.aspx?articleid=552324438&Country=China&topic=Business&subtopic=Business+environment&subsubtopic=Rankings+overview>.
6. China: foreign investment. URL: <https://santandertrade.com/en/portal/establish-overseas/china/foreign-investment>
7. China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States. URL: https://www.everycrsreport.com/reports/RL33534.html#_Toc12530868.
8. China's Q3 2022 Economic and Trade Roundup: Recovery Better Than Expected. URL: <https://www.china-briefing.com/news/china-q3-2022-data>.
9. Chinese foreign trade in figures. URL: <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/china/foreign-trade-in-figures#top>.
10. Distribution of the gross domestic product (GDP) across economic sectors in China from 2012 to 2022. URL: <https://www.statista.com/statistics/270325/distribution-of-gross-domestic-product-gdp-across-economic-sectors-in-china>.
11. Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$) – China. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?end=2021&locations=CN&start=1982&view=chart>.
12. Hong Jiang and Johann Peter Murmann. The Rise of China's Digital Economy: An Overview. Management and Organization Review 18:4, August 2022, P. 790–802. DOI: <https://doi.org/10.1017/mor.2022.32> URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/management-and-organization-review/article/rise-of-chinas-digital-economy-an-overview/32772CECB41720A756F3F96D4839A059>.
13. IMF Growth Outlook For China Puts Xi's Income Goal Out of Reach. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-02-10/imf-growth-outlook-for-china-puts-xi-s-income-goal-out-of-reach>.
14. International Monetary Fund. GDP, current prices, Purchasing power parity. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/PPP@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOORLD>.

15. International Monetary Fund. GDP, current prices. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/PPPGDP@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>.
16. International Monetary Fund. Real GDP growth (Annual percent change). URL: https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/CHN?zoom=CHN&highlight=CHN.
17. The World Investment Report 2022. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2022_en.pdf.
18. World Trade Statistical Review 2022. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtsr_2022_e.pdf.
19. Бровко А.Г. Модернізація економіки Китаю: досягнення та перспективи. *Література та культура Полісся. № 105, Серія "Історичні науки"*. 2021. № 15. С.59–69. DOI: <https://doi.org/10.31654/2520-6966-2021-15i-105-59-69> URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2425/1/7.pdf>.
20. Герасимчук В.Г., Китай на шляху глобалізації 2.0. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*. Серія: Міжнародна економіка. Київ : НТУУ «КПІ», 2019. С.78–88. URL: https://www.researchgate.net/publication/337299945_KITAJ_NA_SLAHU_GLOBALIZACII_20.
21. Рябець Н.М. Китай як суб'єкт цифрової глобалізації: програмні засади та перспективи лідерства. *Китаєзнавчі дослідження. № (3)*. 2021. С. 109–126. DOI: <https://doi.org/10.51198/chinesest2021.03.109>.

References:

1. Annual inflow of foreign direct investment (FDI) to China from 2011 to 2021. Available at: <https://www.statista.com/statistics/1016973/china-foreign-direct-investment-inflows>.
2. Annual outflow of foreign direct investment (FDI) from China between 2011 and 2021. Available at: <https://www.statista.com/statistics/858019/china-outward-foreign-direct-investment-flows>.
3. China GDP Annual Growth Rate. Available at: <https://tradingeconomics.com/china/gdp-growth-annual>.
4. China. Available at: https://www.wto.org/english/res_e/status_e/daily_update_e/trade_profiles/CN_e.pdf.
5. China: foreign investment. Available at: <https://country.eiu.com/article.aspx?articleid=552324438&Country=China&topic=Business&subtopic=Business+environment&subsubtopic=Rankings+overview>.
6. China: foreign investment. Available at: <https://santandertrade.com/en/portal/establish-overseas/china/foreign-investment>.
7. China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States. Available at: https://www.everycrsreport.com/reports/RL33534.html#_Toc12530868.
8. China's Q3 2022 Economic and Trade Roundup: Recovery Better Than Expected. Available at: <https://www.china-briefing.com/news/china-q3-2022-data>.
9. Chinese foreign trade in figures. Available at: <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/china/foreign-trade-in-figures#top>.
10. Distribution of the gross domestic product (GDP) across economic sectors in China from 2012 to 2022. Available at: <https://www.statista.com/statistics/270325/distribution-of-gross-domestic-product-gdp-across-economic-sectors-in-china>.
11. Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$) - China. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?end=2021&locations=CN&start=1982&view=chart>.
12. Hong Jiang and Johann Peter Murmann (2022) The Rise of China's Digital Economy: An Overview. *Management and Organization Review* 18:4, August 2022, P. 790–802. DOI: <https://doi.org/10.1017/mor.2022.32>. Available at: <https://www.cambridge.org/core/journals/management-and-organization-review/article/rise-of-chinas-digital-economy-an-overview/32772CECB41720A756F3F96D4839A059>.
13. IMF Growth Outlook For China Puts Xi's Income Goal Out of Reach. Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-02-10/imf-growth-outlook-for-china-puts-xi-s-income-goal-out-of-reach>.
14. International Monetary Fund. GDP, current prices, Purchasing power parity. Available at: <https://www.imf.org/external/datamapper/PPPPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>.
15. International Monetary Fund. GDP, current prices. Available at: <https://www.imf.org/external/datamapper/PPPGDP@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>.
16. International Monetary Fund. Real GDP growth (Annual percent change). Available at: https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/CHN?zoom=CHN&highlight=CHN.
17. The World Investment Report 2022. Available at: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2022_en.pdf.
18. World Trade Statistical Review 2022. Available at: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtsr_2022_e.pdf.
19. Бровко А.Г. (2021) Модернізація економіки Китаю: досягнення та перспективи. *Література та культура Полісся № 105, Серія "Історичні науки"*. № 15. С. 59–69. DOI: <https://doi.org/10.31654/2520-6966-2021-15i-105-59-69> Available at: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2425/1/7.pdf>.
20. Herasymchuk V.H., (2019) Kytai na shliakhu hlobalizatsii 2.0. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*. Серія: Міжнародна економіка. Київ: НТУУ «КПІ». P. 78–88. Available at: https://www.researchgate.net/publication/337299945_KITAJ_NA_SLAHU_GLOBALIZACII_20.
21. Riabets, N.M. (2021) Kytai yak subiekt tsyfrovoy hlobalizatsii: prohramni zasady ta perspektyvy liderstva. *Kytaieznachchi doslidzhennia. № (3)*. P. 109–126. DOI: <https://doi.org/10.51198/chinesest2021.03.109>.